in Armenien սուտաբ գրքին վրայ։ Քննադատի մ'անաշառութեամբ, որ գլխաւորաբար Բոլլանդեանց յատուկ է, յիշեալ մատեանը թէ կարգաւորութեան եւ թէ սկզբունքի կողմանէ պակաս կը գտնէ։ Վերիներդ ձրի չեն տրուած։ Հայկական նիւթոց վերաբերեալ հրատարակութեանց ունեցած մեծ հմտութիւնը կը յայտնուի, երբ Վերջինին անծանօթ մնացած աղբիւրներն անոր մատնութեան կը յանձնէ։ Քննադատութիւնը կը վերջացրնէ բաղձանք յայտնելով՝ որ հեղինակը իւր երկասիրութիւնը նոր եղանակներ անցրնելով վերստին հրատարակէ։ Մինչ մատենախօսութիւնը J. Labourt-ի Le Christianisme dans l'empir perse sous la dynastie sassanide. Paris 1904 (բրբ մաս Bibliothèque de l'enseignement de l'histoire ecclesiastique)։ Հեղինակին անծանօթ մնացած հայկական մատենագրաց այս նիւթիս վերաբերեալ յիշատակութիւնները արամիտ քննադատին աչքէն չեն կրցած վրիպիլ, որպէս կ'իմացուի Peeters-ի հայկական մատենագրութիւնը լաւ պրպտած բլլալու։ Labourt Ցիգրանի քահանայից գլուխ Մարի երէցին վրայ խօսած ատեն՝ Փաւստոսյ Բուզանդայ նոյնին վրայ պատմածը (էջ 125 127, Վենետ 1832) չի գիտեր, ուստի Հայագէտս գանի մատդիր կ'ընէ։ — Վերջերս Բոլլանդեանք իրենց մատենագաբանին հայկական բաժինը շատ ճոխացուցին, անշուշտ Peeters-ի ապագայ ուսումնասիրութեանց ատաղձ հայթայթելու համար էր այն։

2. "Լուսոյ, ամսագրի Ցրուածոյն։ Մեզի սրտաբուխութիւն առթող ծանուցագրէ մը կ'իմանանք թէ "Պատշաճաւոր իշխանութեան թոյլատուութեամբ ներկայ 1905 թուին սկսած Լուսոյ երկամեայ հանդէսը գառնում է ամսագիր աւելի ճոխ ծրագրով։

3. Հին հոյլերի "ընդ. Նոխ-գրոնիկը։ Դպիր. Գինկի թերթին KZ XXXIX, էջ 501—538 Die altarmenische Präposition ənd վերնագրով գրութիւն մ'ունի։ Այս ուսումնասիրութեան առիթ առած է, ինչպէս հեղինակն իսկ կը խոստովանի A. Meillet-ի Esquisse d'une grammaire comparée de l'arménien classique. Vienne 1903. Նախ՝ վասն զի հոս ընդ նախագրութեան սեռական հոլով առնելը չի յիշուիր թէ եւ լեզուաբան հեղինակն իւր ուրիշ մէկ գրութեան մէջ (տ. MSL XII 411) այս հոլովն առնուն յիշած է. բայց մնաւանդ այն՝ որ առանց ամենեին սահմանաբանման Esquisse-ի մէջ կը հաստատուի՝ թէ ընդ տրական հոլով կ'առնու։ — Սակայն Ն. Գինկի իւր գրոնքն ամբողջական բնելու համար ընդի առած ամէն հոլովներուն վրայ ալ կը խօսի։ Վկայութիւններդ կը բերի հետեւեալ գրքերէն Եղնիկ, Զենոբ, Կորիւն, Եղիշէ, Մովսէս Խորենացի եւ Ս. Գիրք։ Վերջինս վկայութեանց կցուած է նաեւ յունարէն բնագիրը, իսկ առաջինները գերմաներէնի թարգմանուած են։ Հատորներն այս կարգաւ են. Գործիական, բացառական, սեռական, հայցական, ներգոյական, տրական ներգոյական միասին։ Ի վերջոյ համեմատութիւն մը կ'ընէ ընդի եւ գոնի։ andի մէջ եւ անտարակուսելի կը համարի երկու նախագրութեանց նոյն ծագումն ունենալը, գտրձեալ կը հաստատէ, թէ Հայ. ընդ արտայոյտ կարգի հին ձեւ մը մատնանիշ կ'ընէ։ Ահա ընդ հանրապէս ուսումնասիրութեան կերպարանքդ։ Մեր կողմանէ պոյն ոչ նոր կը գտնենք եւ ոչ կատարեալ։ Արդէն ընդ նախագրութիւնն վրայ ուրիշ քերթողներ՝ մանաւանդ Ա.յարեանն՝ շատ գեղեցիկ խօսած են. միայն թէ Գինկի յեզուաբանական տեսակէտն ալ ի նկատի առած է։ Հայագէտը լաւագոյն ըրած կ'ըլլար, եթէ Ը. Թ գարուն խորենացին ու Զենոբը իրը վկայութիւն չգործածէր։ Այս բանս կ'ըսենք ոչ անոր համար, որ այս մատենագիրը բաւական կամ շարադրութեանց կողմանէ գաղտականներէն կը չեղին, այլ ընդ նախագրութեան տուած սխալ խնդրաութեանց համար։ Օր. աղ. Հայկական խնդրաութեանց մէջ յիշենք հետեւեալները. "Ջկայսա տուեալ ընդ Բակուրոյ" (խոր. Վենետ. 1865, 192) էջ 516։ Ցաւանք է որ գրականն մատենագիր մը "Ջկայսա տուեալ ընդ Բակուրոյ" պիտի ըսէր, նոյն 516 էջին մէջ հայագէտը իրը հայկականի օրինակ բերած է այս խօսքը։ "Ոչը ընդ այրն մարդեղէին", անշուշտ չիրձի ելով այլ բառն առած է փոխանակ այր (քարայր) բառին։ Էջ 525 բոլորովին աւելորդ տեղ յատաջ բերած է քանի մը վկայութիւն իրը ընդով ուղղական օրինակ։ "Յաղագս չարեսայն որ անցին ընդ Հայք (խոր)։ "Ընդ կարին եւ ընդ Հայք կամեցաք անցանել" (Զենոբ, Վենետ. 1832, էջ 25)։ Իրրեւ տրական օրինակ յիշած է ի մէջ այլոց նաեւ հետեւեալները "Պատերազմ ընդ Մակեդոնացւոցն" (խոր)։ "Յաղագս խաղաղութեան Պարսից ընդ Յունաց" եւն։ փխկ. ընդ Մակեդոնացիս, ընդ Յունս ըսելու։ Թէպէտ ինքնին իսկ Ե. դարու գրոց մէջ ալ այսպիսի յոյնակի տրական ձեւի կը հանդիպինք բայց շատ ցանցառ բլլալով՝ գրչագրաց սխալ բլլալը կրնայ ենթադրուիլ։ Օր. "Ջկայաւեղան շորը թեագաւորը ընդ Հեղիցն" (Ծննդ. ԺԴ.)։ "Յորժամ գօրականքն ընդ այլ ազգացն պատերազմիցեն" (Ոսկ. Պաւղ. Ա. էջ 55 եւն)։ Յամենայն դէպս Ն. Գինկի այս գրուածքը մանաւանդ հայոց համար հետաքրքրական է։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ
ԱԳԳԱՊՐԱԿԱՆ Հայկական թանգարան (Museum) ի Հայաքաղաքն Ներկա. 65։
ԴՊԱՐԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ Արքայական դրամներ Փոդոլվանոյ Ասպատին Աղեքսանդր Պետրովիչ. 70։
ԿՆՆՍԱԳՐԱԿԱՆ – Բժիշկ Դոկտ. Ստեփան Փաշա Ասլանեան (պատկերազարդ). 75։
ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ Հին Հայոց տեղւոյ անունները. 79։
ՄԱՏԵՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ Թոփչեանի "Լոյս" օրագրոյն. 92։

ԱՇԼԵՒԱՑԵԼ
ԾԱՂԿԻՓՕՌՆԴ. 95։

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՂ ԵՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԽՄԲԱԳԻՐ
Հ. ՌԱՓԱԷԼ Վ. ՊԱՐՈՆՅ

ՎԻԵՆՆԱ, ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՑՈՒԱՐԱՆ

digitised by A.R.A.R.@